

~ ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ ~

УДК: 639.3/.6:338.439]:351.862.6(477)

DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2024-12-325-13-20>

АКВАПРОДОВОЛЬЧА СИСТЕМА В КОНТЕКСТІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Єрмакова О.А., доктор економічних наук, професор, завідувачка відділу економіко-екологічного розвитку приморських регіонів, ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України», професор кафедри міжнародних економічних відносин, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

e-mail: impeer@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-9815-3464

Анотація. У статті здійснено комплексний аналіз стану продовольчої безпеки України через оцінку ролі аквапродовольчих систем у забезпеченні стійкого доступу до харчових ресурсів. Використано методи кількісного аналізу для оцінки відповідності показників граничним критеріям, порівняння фактичного споживання із раціональними нормами, а також виявлення динаміки змін індикаторів продовольчої безпеки. Для оцінки структурних диспропорцій було застосовано методи порівняльного аналізу та узагальнення даних, що дозволило визначити проблеми аквапродовольчих систем у контексті забезпечення харчування та стійкого розвитку. Практична значущість дослідження полягає у визначенні основних загроз продовольчій безпеці України, таких як низький рівень самозабезпечення рибною продукцією, висока імпортозалежність, недостатність споживання рибопродуктів населенням та незбалансованість харчових раціонів. Отримані результати можуть бути використані для розробки державних і регіональних програм підтримки аквакультури.

Ключові слова: продовольча безпека, аквапродовольча система, рибна продукція, сталий розвиток, економічна доступність.

AQUACULTURE FOOD SYSTEM IN THE CONTEXT OF FOOD SECURITY OF UKRAINE

Iermakova A. Olga, D. Sc. (Economics), Professor, Head of the Department of Economic and Ecological Development of Seaside Regions, State Organization "Institute of Market and Economic&Ecological Researches of the National Academy of Sciences of Ukraine", Professor of the Department of International Economic Relations, Odesa National Economic University, Odesa, Ukraine

e-mail: impeer@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-9815-3464

Abstract. The research aims to analyze the current state of food security in Ukraine, with a particular focus on the contribution of aquatic food systems to ensuring sustainable and equitable access to food resources. Food security remains a critical issue in Ukraine due to ongoing economic and geopolitical challenges, which exacerbate the risks associated with insufficient self-sufficiency and overreliance on imports. The study evaluates the integration of aquaculture systems into the broader food supply chain and their potential to address key gaps in national food security.

The methodology employed in this study involves comprehensive monitoring of food security indicators, including daily caloric intake, economic accessibility, self-sufficiency, and import dependency. These indicators were assessed using recent statistical data, official reports, and international benchmarks. Special attention was paid to the dynamics of fish and seafood consumption, as well as the domestic production capacity in the context of aquaculture development.

The findings indicate that Ukraine demonstrates a significant shortfall in self-sufficiency in fish and seafood production, with only 19.2% of domestic demand being met by local sources in 2021. Simultaneously, import dependency has reached an alarming level of 84.1%, which is almost three times the threshold criterion for sustainable food systems. The insufficient availability of locally produced aquaculture products, coupled with high economic and infrastructural barriers, undermines the resilience of Ukraine's food systems. Furthermore, the study identifies a growing disparity in dietary access between socio-economic groups, emphasizing the need for targeted interventions to address inequality.

The practical significance of the research lies in formulating strategic recommendations aimed at strengthening the aquatic food system in Ukraine. These include policy measures to stimulate local production, investments in sustainable aquaculture technologies, and capacity-building initiatives to enhance domestic supply chains. By addressing these structural weaknesses, the research provides actionable insights to reduce import dependency, improve food security, and promote sustainable development of aquaculture within the national economy. The findings contribute to the global discourse on sustainable food systems by offering a regional perspective that integrates economic, environmental, and social dimensions. This study underscores the importance of adopting a systemic approach to food security, where aquaculture serves as a vital component of sustainable development strategies, ensuring long-term resource management and resilience against external shocks.

Keywords: food security, aquatic food systems, fish products, sustainable development, economic accessibility.

JEL Classification: H 560, I 120, L 660, Q180

Постановка проблеми. Загострення питання продовольчої безпеки в Україні та світі в цілому, обумовлене такими факторами як війна, урбанізація, зміна структури споживання та кліматичні зміни, ставить під сумнів здатність існуючих продовольчих систем забезпечувати повноцінне харчування та стійкі засоби для існування для всіх жителів планети. В умовах, що склалися, аквапродовольчі системи розглядаються як важливий елемент національної продовольчої безпеки, здатний забезпечити сталий розвиток за рахунок раціонального використання водних ресурсів, розширення вітчизняного виробництва та покращення економічної доступності рибопродуктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження і публікації в області продовольчої безпеки, зокрема в контексті аквапродовольчих систем, акцентують увагу на важливості інтеграції аквакультури у глобальні продовольчі ланцюги та її здатності сприяти сталому розвитку. Одним із основних напрямків є блакитна трансформація аквапродовольчих систем, що описана в стратегічних документах ФАО, таких як «Blue Transformation – Roadmap 2022–2030» [1] та «The State of World Fisheries and Aquaculture: Towards Blue Transformation» [2, 3]. Концепція «Блакитної трансформації» ФАО спрямована на сприяння максимально повному використанню можливостей систем виробництва харчової продукції із водних біоресурсів задля зміцнення продовольчої безпеки, покращення якості харчування, ліквідації злиднів та реалізації Порядку денного в області сталого розвитку на період до 2030 року. У доповіді Групи експертів високого рівня з питань продовольчої безпеки та харчування «Food security and nutrition: building a global narrative towards 2030» [4] підкреслюється необхідність комплексного підходу до глобальної продовольчої безпеки, включаючи аквакультуру, як один із важливих елементів стійкої продовольчої системи. Аналіз Глобального індексу продовольчої безпеки [5] демонструє, що продовольча безпека в Україні перебуває під загрозою через низьку сталість і адаптацію (43,5 бала), обумовлені недоліками регуляторних механізмів і обмеженим доступом до водних ресурсів, а також через недостатню наявність продовольства (48,1 бала), викликану руйнуванням інфраструктури, зривом ланцюгів постачання та воєнною ситуацією, попри високу якість і безпеку харчових продуктів (71,3 бала).

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Невирішеними частинами проблеми продовольчої безпеки в Україні, на основі наукових досліджень, є недостатня інтеграція аквакультури у загальну систему продовольчого забезпечення, низький рівень самозабезпечення рибопродукцією, економічні бар'єри для доступу до рибних продуктів і відсутність ефективної державної політики в цій сфері. Ці питання потребують комплексних наукових досліджень та розробки рекомендацій для вирішення існуючих проблем і покращення ситуації в країні.

Метою статті є здійснення комплексного аналізу стану продовольчої безпеки України через оцінку ролі аквапродовольчих систем у забезпеченні стійкого доступу до харчових ресурсів.

Основний матеріал. Аквапродовольчі системи представляють собою виробничо-збутові ланцюги, що поєднують учасників виробництва харчових продуктів з водних біоресурсів, джерелом яких є рибальство та аквакультура, за функціональною ознакою (виробництво, переробка, розподіл, збут, а також вторинна переробка) та постачальників факторів виробництва, фінансових та нефінансових послуг, їх взаємозв'язана діяльність по створенню доданої вартості та забезпечення загальної доступності здорових харчових раціонів на засадах охорони навколишнього середовища, сталого управління використанням ресурсів та збереження біорізноманіття.

Групою експертів високого рівня з питань продовольчої безпеки та харчування Комітету з питань всесвітньої продовольчої безпеки [4] визначено чотири основні зміни в галузі політики, спрямованої на формування стійких продовольчих систем (табл. 1).

Серед визначених трансформацій, важливою є розгляд проблеми продовольчої безпеки не як секторальної, а з позиції системності та комплексності внутрішніх та зовнішніх взаємозв'язків, та врахування локальних особливостей.

Моніторинг індикаторів продовольчої безпеки на національному рівні здійснюється за Методикою визначення основних індикаторів продовольчої безпеки, затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України №1379 від 5 грудня 2007 р. [6]. Відповідно до Методики моніторинг продовольчої безпеки в Україні проводиться за такими індикаторами:

- добова енергетична цінність раціону людини;
- забезпечення раціону людини основними видами продуктів;
- достатність запасів зерна у державних ресурсах;

- економічна доступність продуктів;
- диференціація вартості харчування за соціальними групами;
- ємність внутрішнього ринку окремих продуктів;
- продовольча незалежність за окремим продуктом.

Таблиця 1

Основні трансформації в програмних заходах, орієнтовані на забезпечення стійкості продовольчої системи

Акцент виключно на збільшенні пропозиції сільськогосподарської продукції в умовах зростання чисельності населення	➔	Сприяння цілісному радикальному перетворенню продовольчих систем в інтересах поліпшення ситуації в галузі продовольчої безпеки і досягнення Цілей сталого розвитку
Сприйняття продовольчої безпеки як секторальної проблеми	➔	Сприйняття продовольчої безпеки як системи, пов'язаної з іншими системами і секторами
Акцент виключно на скороченні масштабів голоду і недостатнього харчування	➔	Акцент на голоді і неповноцінному харчуванні у всіх його формах із урахуванням їх комплексних взаємозв'язків
Орієнтація на пошук рішень в галузі продовольчої безпеки, застосовних у всьому світі	➔	Розуміння залежності стану продовольчої безпеки від контексту і необхідності пошуку різноманітних рішень

Джерело: [4, с. 15]

Дослідимо дані показники в Україні за наявними даними новітньої статистики.

1. Добова енергетична цінність раціону людини: даний індикатор визначається як сума добутоків одиниці маси окремих видів продуктів, які споживаються людиною протягом доби, та їх енергетичної цінності. Граничний критерій – 2500 ккал на добу при 55% добовому раціоні продуктів тваринного походження. Дані по калорійності середньодобового раціону населення України наведено в табл. 2.

За даними Держкомстату України середньодобова поживність раціону людини у 2021 р. становила 2677 ккал, що на 177 ккал, або 7,1%, перевищує граничний критерій. Має місце незначне зменшення загальної калорійності середньодобового раціону за аналізований період 2017-2021 рр. – на 1,1%. На продукти тваринного походження в раціоні середньостатистичного українця припадало лише 29,7%, що майже вдвічі менше за граничний рівень – 55%.

Неповноцінні харчові раціони можуть призвести до збільшення надмірної ваги і пов'язаних з харчуванням неінфекційних захворювань [8, с. 43].

Таблиця 2

Калорійність середньодобового раціону населення України у 2017-2021 рр., ккал (у розрахунку на одну особу)

Показники	Роки					2021 / 2017
	2017	2018	2019	2020	2021	
Загальна калорійність	2707	2706	2691	2674	2677	-1,1%
у % до граничного рівня (2500 ккал)	108,3	108,2	107,6	107,0	107,1	-1,2 в.п.
Продукти рослинного походження	1926	1919	1891	1872	1882	-2,3%
у % до загальної калорійності	71,1	70,9	70,3	70,0	70,3	-0,8 в.п.

Продукти тваринного походження	781	787	800	802	795	+1,8%
у % до загальної калорійності (граничний рівень – 55%)	28,9	29,1	29,7	30,0	29,7	+0,8 в.п.

Джерело: розраховано автором за даними [7, с. 11]

2. Забезпечення раціону людини основними видами продуктів (рибою та рибопродуктами): даний індикатор визначається як співвідношення між фактичним споживанням та раціональними нормами споживання. Дані щодо достатності споживання риби та рибопродуктів населенням України наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Розрахунок індикатора достатності річного споживання риби та рибопродуктів населенням України у 2017-2021 рр.

Раціональна норма (визначена МОЗ України), кг	Фактичне споживання, кг					Індикатор достатності споживання				
	2017	2018	2019	2020	2021	2017	2018	2019	2020	2021
20	10,8	11,8	12,5	12,4	13,2	0,54	0,59	0,63	0,62	0,66

Джерело: розраховано автором за даними [7, с. 27]

Як видно з табл. 3, фактичне річне споживання риби та рибопродуктів населенням України не відповідає раціональній нормі - 20 кг на рік, у 2021 р. відставання становило 34%.

3. Економічна доступність продуктів: індикатор визначається як частка сукупних витрат на харчування у загальному підсумку сукупних витрат домогосподарств, граничний критерій – 60%. Розрахунок Індикатору економічної доступності продуктів харчування в Україні у 2017-2021 рр. наведено в табл. 4.

Таблиця 4

Сукупні витрати домогосподарств України на продукти харчування у 2017-2021 рр.

Показники	Роки					2021 / 2017
	2017	2018	2019	2020	2021	
Сукупні витрати домогосподарств на продукти харчування, грн/міс	3423,71	3962,53	4501,64	4575,92	5151,74	+50,5%
Сукупні витрати домогосподарств, грн/міс	7139,41	8308,61	9670,16	9523,57	11243,35	+57,5%
Індикатор економічної доступності – витрати на харчування до сукупних витрат, %	48,0	48,7	46,6	48,0	45,8	-2,1 в.п.
Грошові витрати домогосподарств на рибу та рибопродукти, грн/міс	185,91	219,21	257,69	250,46	281,34	+51,3%
Частка витрат на рибу та рибопродукти у сукупних витратах на продукти харчування, %	5,43	5,53	5,72	5,47	5,46	+0,03 в.п.

Джерело: розраховано автором за даними [9-13]

Середньомісячні сукупні витрати домогосподарств у 2021 р. становили 11243,35 грн, з них витрати на продукти харчування – 5151,74 грн. Індикатор економічної доступності продуктів харчування становив 45,8%, і не дивлячись на незначне його скорочення у 2021 р. порівняно із 2017 р. на 2,1 в.п., залишається близьким до граничного критерію – 60%. Тобто населення України «проїдає» майже половину свого сімейного бюджету і така ситуація є загрозливою для продовольчої безпеки країни. Для порівняння, в економічно розвинутих державах цей показник коливається від 10 до 16% [14, с. 81]. Частка витрат на рибу та рибопродукти у сукупних витратах на продукти харчування в Україні в 2021 р. склала 5,46%.

4. Диференціація вартості харчування за соціальними групами: даний індикатор відстежується в динаміці та розраховується як співвідношення між вартістю харчування 20% домогосподарств з найбільшими доходами та вартістю харчування 20% домогосподарств з

найменшими доходами. Чим далі це співвідношення від одиниці, тим більшим є соціальне розшарування. Розрахунок індикатору диференціації вартості харчування в Україні наведено в табл. 5.

Таблиця 5

Сукупні витрати домогосподарств України на харчування за децильними (10%-ми) групами залежно від розміру середньодушових еквівалентних загальних доходів у середньому за місяць у 2017-2021 рр., грн

Витрати домогосподарств за групами	Роки			
	2017		2021	
	Продукти харчування	Риба та рибопродукти	Продукти харчування	Риба та рибопродукти
Домогосподарства з найменшими доходами:	5485,96	277,25	7568,68	363,69
перша (нижча)	2582,45	127,39	3537,71	156,92
друга	2903,51	149,86	4030,97	206,77
Домогосподарства з найбільшими доходами:	8413,1	483,4	12236,25	723,04
дев'ята	4078,59	233,34	6053,07	353,62
десята (вища)	4334,51	250,06	6183,18	369,42
Індикатор диференціації вартості харчування	1,53	1,74	1,62	1,99

Джерело: розраховано автором за даними [9-13]

В Україні у 2021 р. 20% домогосподарств із найбільшими доходами в середньому за місяць витрачали на харчування 12236,25 грн, на рибу і рибопродукти - 723,04 грн, а 20% домогосподарств з найменшими доходами витрачали на харчування 7568,68 грн, на рибу і рибопродукти - 363,69 грн. Диференціація вартості харчування за соціальними групами порівняно з 2017 р. збільшилась, а коефіцієнт диференціації склав 1,62 та 1,99 по витратам на продукти харчування та рибу і рибопродукти відповідно.

5. Ємність внутрішнього ринку окремих продуктів: цей індикатор характеризує обсяг фактично спожитих продовольчих товарів. Важливою складовою продовольчої безпеки країни є задоволення споживчих потреб населення продовольчою продукцією вітчизняного походження (самозабезпечення). Продовольча безпека країни за визначенням Продовольчої та сільськогосподарської організації Об'єднаних Націй (ФАО) - це система, яка чітко функціонує для забезпечення всіх прошарків населення харчовими продуктами за прийнятими фізіологічними нормами за рахунок власного виробництва та необхідного імпорту тих продуктів харчування, для виробництва яких відсутні внутрішні умови.

Розрахунок індикатору самозабезпечення рибою та рибопродуктами в Україні у 2017-2021 рр. представлено в табл. 6.

Таблиця 6

Рівень самозабезпечення рибою та рибопродуктами в Україні у 2017-2021 рр.

Показники	Роки					2021 / 2017
	2017	2018	2019	2020	2021	
Виробництво, тис. т.	132	128	128	118	105	-20,5%
Фонд споживання, тис. т.	460	497	524	517	548	+19,1%
Індикатор самозабезпечення (виробництво до внутрішнього споживання), %	28,7	25,8	24,4	22,8	19,2	-9,5 в.п.

Джерело: розраховано автором за даними [7, с. 41]

Як видно з табл. 6, вітчизняне виробництво риби і рибопродуктів у 2021 р. порівняно із 2017 р. скоротилось на 20,5% і становило 105 тис. тонн. Натомість, споживання риби і рибопродуктів в Україні у 2021 р. порівняно із 2017 р. зросло на 19,1% і склало 548 тис. т. Негативним є той факт, що споживчі потреби населення України в рибі та рибопродуктах

задовольняються за рахунок продукції вітчизняного виробництва лише на 19,2%, і цей показник має тенденцію до зменшення.

6. Продовольча незалежність за окремим продуктом: індикатор розраховується як співвідношення обсягу імпорту та ємності внутрішнього ринку в натуральних показниках, тобто показує імпортозалежність країни по окремих продуктах, граничний критерій – 30%. Індикатор імпортозалежності за рибою та рибопродуктами в Україні у 2017-2021 рр. розраховано в табл. 7.

Імпорт риби та рибопродуктів в Україну в 2021 р. склав 461 тис. тонн, що становить 84,1% від внутрішнього споживання, тобто граничний 30-ти відсотковий критерій перевищено майже в 3 рази, і має місце тенденція до подальшого зростання імпортозалежності країни за даним продуктом.

Таблиця 7

Імпортозалежність за рибою та рибопродуктами в Україні у 2017-2021 рр.

Показники	Роки					2021 / 2017
	2017	2018	2019	2020	2021	
Імпорт, тис. т	338	394	417	424	461	+36,4%
Фонд споживання, тис. т	460	497	524	517	548	+19,1%
Індикатор імпортозалежності (імпорт до внутрішнього споживання), %	73,5	79,3	79,6	82,0	84,1	+10,6 в.п.

Джерело: розраховано автором за даними [7, с. 41]

Всі проаналізовані індикатори продовольчої безпеки узагальнено в таблиці 8.

Таблиця 8

Індикатори продовольчої безпеки в Україні в 2021 р. із фокусом на продукцію аквапродовольчої системи - рибу та рибопродукцію

Індикатор	Значення у 2021 році	Граничний (пороговий) критерій	Відповідність граничному критерію
Добова енергетична цінність раціону людини, ккал	2677	2500	+
Частка продуктів тваринного походження у добовому раціоні, %	29,7	55	-
Забезпечення раціону людини основними видами продуктів (рибою та рибопродуктами), кг	13,2	20	-
Економічна доступність продуктів, %	45,8	60	+ (близько до граничного критерію)
Диференціація (за витратами на рибу та рибопродукти)	1,99	1	-
Самозабезпечення рибою та рибопродуктами (виробництво до внутрішнього споживання), %	19,2	100	-
Імпортозалежність (імпорт до внутрішнього споживання), %	84,1	30	-

Джерело: складено автором

Як видно з проведеного дослідження, за переважною більшістю індикаторів продовольчої безпеки станом на 2021 р. в Україні має місце невідповідність граничному критерію, що у сукупності створює суттєві загрози продовольчій безпеці країни. Серед основних загроз можна виокремити наступні: незбалансованість харчування – низька частка продуктів тваринного походження у добовому раціоні, споживання риби та рибопродуктів нижче раціональної норми, висока диференціація рівня життя населення за соціальними групами, задоволення споживчих потреб населення України в рибі та рибопродуктах переважно за рахунок імпорту, що стримує розвиток вітчизняного виробництва. Також близька до граничного критерію економічна доступність продуктів через загальний низький рівень доходів населення.

Висновки. Для забезпечення стійкості продовольчої системи України необхідно зосередитися на стратегічних змінах, які сприятимуть розвитку аквакультури як ключового елемента національної продовольчої безпеки. Розвиток цього сектору дозволить компенсувати дефіцит рибної продукції, знизити імпортозалежність і забезпечити населення якісним харчуванням відповідно до раціональних норм. Важливим напрямом є стимулювання інвестицій, що створить умови для модернізації інфраструктури, впровадження інноваційних технологій та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції.

Державна підтримка внутрішніх виробників через субсидії, полегшення регуляторних бар'єрів та формування сприятливого бізнес-середовища сприятиме зростанню обсягів виробництва рибної продукції та її доступності для населення. Комплексний підхід, що поєднує економічні, екологічні та соціальні аспекти, дозволить не лише зміцнити національну продовольчу безпеку, а й зберегти екосистеми, зменшити соціальну нерівність та посилити економічну стабільність країни.

Загалом, реалізація цих заходів сприятиме довгостроковій стійкості продовольчої системи України, підвищенню рівня самозабезпечення та формуванню надійних резервів у кризових умовах, забезпечуючи збалансований розвиток аквапродовольчої системи.

Список літератури

1. Blue Transformation – Roadmap 2022–2030: A vision for FAO's work on aquatic food systems. Rome, FAO. 2022. DOI: <https://doi.org/10.4060/cc0459en>. (дата звернення 01.10.2024).
2. The State of World Fisheries and Aquaculture 2022: Towards Blue Transformation. Rome, FAO. 2022. DOI: <https://doi.org/10.4060/cc0461en>. (дата звернення 01.10.2024).
3. The State of World Fisheries and Aquaculture 2024 – Blue Transformation in action. Rome, FAO. 2024. DOI: <https://doi.org/10.4060/cd0683en>. (дата звернення 01.10.2024).
4. Food security and nutrition: building a global narrative towards 2030. A report by the High Level Panel of Experts on Food Security and Nutrition of the Committee on World Food Security. Rome, FAO. 2020. URL: <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/8357b6eb-8010-4254-814a-1493faaf4a93/content>. (дата звернення 01.10.2024).
5. Global Food Security Index 2022: Global report. The Economist Group, 2022. URL: https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/reports/Economist_Impact_GFSI_2022_Global_Report_Sep_2022.pdf. (дата звернення 01.10.2024).
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання продовольчої безпеки» №1379 від 5 грудня 2007 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/99719937>. (дата звернення 10.10.2024).
7. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України 2021: Статистичний збірник. К: Державна служба статистики України, 2022. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/07/Zb_bsph2021.pdf. (дата звернення 20.10.2024).
8. Бабич М.М. Індикатори продовольчої безпеки України. Економіка АПК. 2018. 5. 41-50.
9. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2017 році: Статистичний збірник. К: Державна служба статистики України, 2018. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/07/zb_vrdu2017_pdf.pdf. (дата звернення 20.10.2024).
10. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2018 році: Статистичний збірник. К: Державна служба статистики України, 2019. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/06/zb_vrdu2018.pdf. (дата звернення 20.10.2024).
11. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2019 році: Статистичний збірник. К: Державна служба статистики України, 2020. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/06/zb_vrd_19_ue.pdf. (дата звернення 20.10.2024).
12. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2020 році: Статистичний збірник. К: Державна служба статистики України, 2021. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/06/vrd_20_ue.pdf. (дата звернення 20.10.2024).
13. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2021 році: Статистичний збірник. К: Державна служба статистики України, 2022. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/07/zb_vrd_21.pdf. (дата звернення 20.10.2024).
14. Кондра О.Р. Оцінювання стану продовольчої безпеки регіону. Регіональна економіка. 2014. № 4. С. 78-86.

References

1. FAO. (2022). Blue Transformation – Roadmap 2022–2030: A vision for FAO’s work on aquatic food systems. Rome, FAO. DOI: <https://doi.org/10.4060/cc0459en>. (accessed 01 October 2024).
2. FAO. (2022). The State of World Fisheries and Aquaculture 2022: Towards Blue Transformation. Rome, FAO. DOI: <https://doi.org/10.4060/cc0461en>. (accessed 01 October 2024).
3. FAO. (2024). The State of World Fisheries and Aquaculture 2024 – Blue Transformation in action. Rome, FAO. DOI: <https://doi.org/10.4060/cd0683en>. (accessed 01 October 2024).
4. HLPE. (2020). Food security and nutrition: building a global narrative towards 2030. A report by the High Level Panel of Experts on Food Security and Nutrition of the Committee on World Food Security. Rome, FAO. Retrieved from <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/8357b6eb-8010-4254-814a-1493faaf4a93/content>. (accessed 01 October 2024).
5. Global Food Security Index 2022: Global report. (2022). The Economist Group. Retrieved from https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/reports/Economist_Impact_GFSI_2022_Global_Report_Sep_2022.pdf. (accessed 01 October 2024).
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання продовольчої безпеки» No. 1379 від 5 грудня 2007 р. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Some Issues of Food Security" No. 1379 dated December 5, 2007.]. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/99719937>. (accessed 10 October 2024). [In Ukrainian].
7. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2022). Balansy ta spozhyvannia osnovnykh produktiv kharchuvannia naselennia Ukrainy 2021: Statystychnyi zbirnyk. [Balances and Consumption of Basic Food Products by the Population of Ukraine in 2021: Statistical Yearbook. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/07/Zb_bsph2021.pdf. (accessed 20 October 2024). [In Ukrainian].
8. Babych, M. M. (2018). Indicators of Food Security in Ukraine. Economics of Agro-Industrial Complex. Ekonomika APK, 5, 41-50. [In Ukrainian].
9. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2018). Vytraty i resursy domohospodarstv Ukrainy u 2017 rotsi: Statystychnyi zbirnyk. [Expenditures and Resources of Households in Ukraine in 2017: Statistical Yearbook. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/07/zb_vrdu2017_pdf.pdf. (accessed 20 October 2024). [In Ukrainian].
10. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2019). Vytraty i resursy domohospodarstv Ukrainy u 2018 rotsi: Statystychnyi zbirnyk. [Expenditures and Resources of Households in Ukraine in 2018: Statistical Yearbook. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/06/zb_vrdu2018.pdf. (accessed 20 October 2024). [In Ukrainian].
11. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2020). Vytraty i resursy domohospodarstv Ukrainy u 2019 rotsi: Statystychnyi zbirnyk. [Expenditures and Resources of Households in Ukraine in 2019: Statistical Yearbook. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/06/zb_vrd_19_ue.pdf. (accessed 20 October 2024). [In Ukrainian].
12. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2021). Vytraty i resursy domohospodarstv Ukrainy u 2020 rotsi: Statystychnyi zbirnyk. [Expenditures and Resources of Households in Ukraine in 2020: Statistical Yearbook. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/06/vrd_20_ue.pdf. (accessed 20 October 2024). [In Ukrainian].
13. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2022). Vytraty i resursy domohospodarstv Ukrainy u 2021 rotsi: Statystychnyi zbirnyk. [Expenditures and Resources of Households in Ukraine in 2021: Statistical Yearbook. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/07/zb_vrd_21.pdf. (accessed 20 October 2024). [In Ukrainian].
14. Kondra, O. R. (2014) Assessment of the State of Food Security of the Region. Rehionalna ekonomika, 4, 78-86. [In Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 24.12.2024

Прийнята до публікації 30.12.2024